

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА
ОРГАНИЗАЦИЯ

„БЪЛГАРИЯ“

1-во Българско Застрахователно д-во — София, най-старото
застрахователно предприятие въ страната — осн. 1891 г.

Застрахова и презастрахова при най-износни условия,
превъзходни комбинации и ниски премии по:

Животъ
Понаръ
Транспортъ
Злополука
Кранба
Автомобили

Мятени
Експлозия
Грандан. отговорностъ
Витрини
Спортни рискове
Земетресения и др.

„БЪЛГАРИЯ“ — ПЛАЩА!
„БЪЛГАРИЯ“ — ОБЕЗПЕЧАВА!
„БЪЛГАРИЯ“ — ВЪЗНАГРАЖДАВА!

Повече отъ 5,300,000,000 (петъ милиарда и триста милиона) лева
е заплатила на СВОИТЪ ЗАСТРАХОВАНИ.

„БЪЛГАРИЯ“

1-во Българско Застрахователно дружество — София
ул. „Гр. Игнатиев“ № 10. Тел. 2-70-28; 3-70-24; 2-34-21

За по-голъми подробности отнесете се до нашитъ представители въ града Ви.

ДОМАКИНИ!

Търсете само **ИДЕАЛНО РАФИНИРАНОТО СЛЪНЧОГЛЕДОВО МАСЛО**

„НИВА“

Въ бутилки оригиналенъ амбалажъ, бидони и варели
пломбирани съ максимумъ 0.1% F. F. A. (свободни мастни
киселини).

„НИВА“

Спокойно монне да се употребява и при най-ненния
стомахъ, защото е приготвено и рафинирано въ заводитъ
ни съгласно всички изисквания на науката, техниката и
хигиената.

„НИВА“

ВИ ГАРАНТИРА ЗДРАВА, ВКУСНА и ЕКОНОМИЧНА ХРАНА.

Заводи Никола Чиловъ А. Д.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Piro“ 5. — Sofia, Bulgarie.

ОТНАРОДНАТА БИБЛИОТЕКА
„СВ.СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
София

Костурска епопея

(I часть неиздадена)

Дойде редъ най-после смѣтка да се гледа ¹⁾ —
Пъкѣла на Смърдешъ — съ Деволѣ проклетъ;
Седемстотинъ души, жадни за победа,
Тръгватъ на два фланга съ пѣсни нанавредъ.

Арнаути, турци — надъ хиляда души,
Здраво окопани готвятъ се за бой;
Огънь барабаненъ Билища проглуши —
Хаосъ. бъркотия, дивотии, вой.

Капещица падна, Билища въ тѣвога,
Вихъръ е борбата, въ трѣсъкъ и ужасъ;
Вража кръвъ се лѣе, писъци до Бога —
Билища упорства до последенъ часъ.

Тъмна нощъ настѣпи, грозна вестъ допадна,
Чети се отдърпватъ помощъ да дадатъ,
Тамъ, де дългъ ги вика въ земя ни страдна —
Дѣмбени да бранятъ, братя да спасятъ.

Тъжно бѣ, печално, сцена безподобна —
Дѣмбени бѣ пепель, адъ, развалини:
Селяни избити, атмосфера гробна,
Мжки и неволи, смъртъ, злочестини.

Помощта пристига — турци окопани,
Цѣлъ полкъ съ два топа яростно гърми
Отъ върхъ Бѣла Леска и съ псувни, закани
Диво той посреща нашитѣ орли.²⁾

Тиза, Франговица, Локва — върховетѣ,
Бърже се заематъ хуни да сразятъ;
Въ тозъ моментъ опасенъ хукватъ враговетѣ
Въ пѣленъ безпорядкъ да се отърватъ.

Два брилянта скѣпи — две победи славни —
Духове окрилятъ, красятъ тѣ чела:
Колосъ отомански въ боеве наравни
Срамно е катурнатъ съ подвизи, дѣла.

Участъта на Смърдешъ... Билища отмина,
Въ Дѣмбени пожарътъ нея отърва;
Пъкѣла тя стигна, спрѣ тамъ, не загина,
Но беда, изпитни много изтърпѣ.

Другата победа? Мрачна нощъ избави
Горска артилер'я, хиляденъ аскеръ;
Но разби, разгроми, въ кърви тя удави,
Тазъ победа грѣмка

* *

Костурци не стихватъ, се успѣхи жънатъ,
Нищо ги не стрѣска, нѣматъ тѣ покой;
Новъ планъ си скрояватъ — турци да прогонятъ,
Всички гарнизони, въ другъ жестокъ двубой.

Ведно съ Леринчани Песодеръ нападатъ,
Прохода надъ Леринъ, турски гарнизонъ;
Мжки изтърпватъ, изнемогватъ, страдатъ,
Само да достигнатъ край на робски стонъ.

При самата кула срѣщатъ турски сили,
Падатъ тѣ въ капана — планътъ е разкритъ;
Свѣтълъ духъ окриля, и за братя мили
Всѣки се решава да бжде убить.

Четници се прѣскаатъ въ разни направлен'я,
Вихрено заематъ всички върхове,
Огъня посрѣщатъ съ грѣмки пѣснопѣн'я,
Щурмово налитатъ като лѣвове.

Турци атакватъ съ горска артилер'я,
Съ две хиляди души армия — аскеръ,
Съ пушки и топове, съ бѣсна кавалер'я —
Съ цѣла турска папачъ въ най-голѣмъ размѣръ.

Бигла²⁾ еква, пламва, ураганъ бѣснѣе,³⁾
Врагове заематъ висѣтъ Езерце;
Леринъ е настрѣхналъ, всичко тамъ дивѣе,
Заповѣдъ очаква да гори, сѣче.

Следъ обѣдъ настѣпва обратъ въ борбата —
Турци сж безсилни, тѣнатъ въ срамъ, позоръ;
А борци поглеждатъ гордо на сждбата,
Съ пѣсни оглушаватъ ширния просторъ.

Привечеръ отстъпва колосътъ отчаянъ,
Въ кръвъ облѣнъ, съсипанъ, битъ и унизенъ,
Духомъ падналъ, мраченъ, омърлушенъ, смаянъ,
Съ мисълъта да бжде най-зле отмѣстенъ.

Въ тозъ моментъ най-страшенъ злоба си излива
Въ Арменско невинно — до самия градъ;
Цѣла нощъ бѣснѣе, всичко той затрива —
Българинъ-бунтовникъ да превие вратъ.

¹⁾ 29. VII. 1903 г.

Заб. Сега с. Врѣбникъ е подъ албанска властъ.

²⁾ пл. Баба. Въ Костурско тя се именува Бигла планина.

³⁾ 4. VIII. 1903 г.

¹⁾ 28. VII. 1903 г.

²⁾ 29. VIII. 1903 г.

Дъмбени направи Бигла именита,
Колосъ отомански да бжде сразенъ;
Но предателъ, извергъ,¹⁾ съ душа затрита,
Мръсна цель постигна — Леринъ бѣ спасенъ.

Шестъ живота скжпи Бигла ни погълна,
Шестъ звезди-брианти съ твърдъ духъ, озаренъ;
Въ огънь сѣдбоносенъ. въ тази победа пълна,
Митре Влаха Страшни тежко бѣ раненъ.

1) Коте войвода.

Тамъ войвода Митре чудеса показа
Съсъ дружина вѣрна въ ржкопашенъ бой,
Колоса раздруса, фанатизмъ смаза,
Име си създаде — приказенъ герой...

Бигла!... фаръ народенъ! грѣшъ отвисоко,
Духове окриляшъ въ родни небосклонъ,
Лжечарна слава прѣскашъ нашироко,
Паметникъ ти живъ си, нашия поклонъ!

Грамось

Лексо Динимишевъ отъ с. Загоричени-Костурско.

Повече отъ 35 г. изминаха отъ Илинденско-то възстание въ Македония. Давностъ може да има за много работи и нѣща, но давностъ за героизмъ и подвизи нѣма и не може да има. Известно

— на „Кайнако“, при с. Черешница и на „Порта“, при с. Прекопана, до като най-сетне Хюсю паша успѣ да стане господаръ на „Върбица“.

Тоя день, къмъ 4 часа сл. пладне намираще-то се подъ политъ на „Върбица“ с. Загоричени биде напуснато отъ жителитъ му, които забѣгнаха къмъ балкана, Св. Врачъ и околнитъ села.

На 15-й сѣщия Загоричени биде подпалено и 650-тѣхъ двуетажни и три етажни кжщи горѣха съ седмици...

Тежко ранениятъ при Невеска Лексо Динимишевъ, заедно съ цѣлото си семейство, състояще се отъ него, съпругата му, майка му и сестра му, не можейки да се движи, на 14-й срещу 15-й преспиватъ въ мѣстността „Мишекъ“, близо до селото. Когато на 15-й августъ турцитъ настѣпватъ отъ много страни къмъ Загоричени, и когато тежко ранениятъ възстаникъ Лексо вижда безсходното положение, въ което бѣ изпадналъ съ цѣлото си семейство, тоя редѣкъ герой на

Костурското село Загоричени, не виждайки другъ изходъ за излизане отъ това положение и не желаейки да се предадена ругатнитъ и мжченията на турцитъ, за да запази честта на семейството си отъ поругание, той, Лексо, реши и на „Мишекъ“ извърши рѣдкия подвигъ — съ револвера си прострелва цѣлото си семейство — майка, съпруга, сестра *) и... себе си!... „На „Мишекъ“, следователно, Лексо Динимишевъ отъ костурското село Загоричени записа името си въ историята на Македонската революция и доказа на свѣта, какъ трѣбва да се умира за свободата и отечеството!

Лексо бѣ гурбетчия — ходѣше въ Цариградъ на гурбетъ и всѣки 2—3 години се завръщаше въ село. Бѣше припечелилъ доста пари и минаваше за състоятеленъ човѣкъ. Единствениятъ ханъ и фурна въ голѣмото село Загоричени бѣха негово притежание. Той бѣ преданъ на Дѣлото. Бѣ и членъ на селската революционна комисия. Покойникътъ бѣ бездетенъ. Следователно не остави и поко-

*) Сестрата не умрѣ отъ крушума на брата си. Тежко ранена, следъ голѣми мжки и усилия, тя едва се домѣква до монастира „Св. Врачъ“. Преди нѣколко год. тя умрѣ въ България.

Пл. „Върбица“ надъ с. Загоричени, воененъ възстанич. лагеръ — 1903 г., снета отъ Черешницкия ридъ, съ ученицитъ отъ с. Черешница.

е, че въ това възстание Костурско не бѣ на последно мѣсто: презъ възстанието Костурско даде много жертви. Загинаха и двама отъ водачитъ — горскитъ началници Лазаръ П. Трайковъ и Манолъ Розовъ: първиятъ тежко раненъ при Чанища-Мориховско, впоследствие закланъ отъ родоотстъпника Коте, а вториятъ загина въ сражението при „Соколе“ на „Нидже“. Друга жертва бѣ и моятъ незабравимъ съселянинъ Лексо Динимишевъ.

На 12 августъ 1903 г. отрядъ отъ костурски възстаници заедно съ леринци нападнаха градеца Невеска, за превзимането на който се води нѣколко часово кървопролитно сражение съ гарнизона отъ 4-500 души. Въ тоя бой, между другитъ жертви, тежко раненъ биде и Лексо. Пренесенъ бѣ въ възстанически лагеръ „Върбица“, кждето му бива дадена първа медицинска помощ...

На 14 августъ отрядътъ на Хюсю паша отъ 10,000 души настѣпи по билото на „Кайнако“, съ единствената цель да прогони частъ отъ въстаналитъ костурчани, намиращи се на върха „Върбица“, Костурско, тѣй като тоя день въстаналитъ костурчани водиха презъ цѣлия день боеве

лѣние!... Но той остави единъ подвигъ, който ще замѣства много поколѣния!...

Покланяйки се предъ неговата скъпа паметъ и предъ още по-големия му подвигъ, не се съмнявамъ, че неговитѣ съселани, на мѣстото където почина Лексо, въ мѣстността „Мишекъ“, ще се издигне паметникъ, който ще служи за

примѣръ и назидание на много поколѣния!

Поклонъ предъ твоята скъпа паметъ и предъ великия ти подвигъ, незабравимий съселянино *Лексо!*

София, февруарий 1939 г.

Спиро Василевъ

(секретаръ на Костурското Братство — София.

На гости въ Битоля и Воденъ презъ 1913 год.

Това бѣше презъ януарий 1913 год., презъ Балканската война, когато българската армия, скопчала се здраво сж цѣлата турска армия, стоеше на позиция предъ Чаталджа, сръбската — отдавна вече почиваше на зимни квартири въ Битоля, а гръцката — още се радваше на Солунъ.

стѣпнитѣ македонски планини и по плодороднитѣ тракийски равнини.

Къмъ края на м. януарий 1913 год. азъ бѣхъ назначенъ, съ една група офицери, подофицери и войници, всичко около 10 души (4 офицери три подофицери и три войници), да направя така

Юнашко дружество въ Битоля „Пелистерски юнакъ“

7-ма пехотна Рилска дивизия отъ Българската армия, участница въ Македонския фронтъ, стигнала въ Солунъ, се прехвърляше на Галиполския полуостровъ, за да вземе позиция около Булаиръ и пази общия боенъ фронтъ на съюзницитѣ отъ десантъ отъ къмъ Мраморно море.

Въ Солунъ остана само 14 пѣх. Македонски полкъ, за да напомнюва на българитѣ въ Македония за българската армия, която се бори за тѣхното освобождение отъ турското робство. Горещо бѣше желанието на българитѣ западно отъ Солунъ, да видятъ представители на българската армия и съ всички сръдства изпросиха отъ началството да изпрати по една група офицери, подофицери и войници да ги видятъ, да имъ се порадватъ и да имъ се полюбуватъ, защото бѣха чували за тѣхнитѣ чутковни дѣла по непри-

желаното посещение и на 28 с. м. съ трепанаме за Битоля. Не особено спокойно бѣше пѣтуването изъ пѣтя, особено при пристигането ни въ Битоля, но мигновено изъ града се разнесе вестъта за пристигнали български войници. За мигъ улицитѣ се оживиха и като че ли цѣлото население бѣше напуснало кѣшитѣ си и излѣзло на улицитѣ. Всички се ржуваха съ насъ, нѣкои ни пригрѣщаха, други отъ радостъ плачеха, а и ние едва въздържахме сълзитѣ си. Едни ни канятъ въ кѣщи да вземемъ по едно сладко, други ни водятъ въ локали, а подиръ насъ, гдето и да отидемъ, следваше ни нескончаема маса народъ.

Първата моя грижа бѣше да се представя на началника на гарнизона, което и извършихъ и отъ когото получихъ покана да му представя на

другия ден останалитѣ офицери, за да се запознае съ тѣхъ. До вечерта обиколихме много улици, посетихме нѣколко семейства, приютиха нивъ хубави квартири и следъ вечеря прибрахме се за почивка, защото всички се чувствувахме изморени, едно отъ дългия пѣтъ, а друго, отъ радостнитѣ чувства, които преживѣхме заедно съ населението отъ цѣлия градъ.

На другия денъ, следъ посещението ни при началника на гарнизона, останахме пакъ на разположение на българитѣ, които следъ нашето пристигане бѣха въ празнично настроение. И днесъ се посетиха нѣколко кѣщи, обиколи се цѣлия градъ и отидохме даже вѣнъ отъ града, при извора на „Киселата вода“. Посещението на българ-

светата литургия и много отъ богомолцитѣ, като ни гледаха, сълзи отъ радостъ ронѣха и често въздишки изъ гърдитѣ имъ се чуваха, защото нѣщо тежеше на душата имъ. Излѣзнахме отъ черква, а на двора ученическата музика засвирва „Шуми Марица“ и громко ура отъ ученицитѣ и народа грѣмва и се разнася изъ цѣлия градъ. Нѣколко думи, казани отъ менъ, ободряватъ народъ и ученици, и, нескончаемото ура цепѣше въздуха и се носѣше къмъ Пелистеръ, за да се прилепи къмъ скалитѣ, като че ли се предчувствува, че то трѣбва да се отпечати тамъ като на грамофонна плоча, та когато потрѣбва да припомни отново този тържественъ денъ. И днесъ, като въ празниченъ денъ, първата визита бѣше въ Българската

Годишния актъ на училище „Св. Св. Кирилъ и Методий“ въ с. Саракиново — Воденско на 11 май 1911 год.

скитѣ училища (гимназия мжжка, гимназия девическа, нѣколко прогимназии, нѣколко основни училища — на брой 13 — професионално девическо училище и една смѣсена католическа гимназия съ пансионъ въ нея), оставихме за другия денъ — недѣля.

На другия денъ — недѣля, знаеше се, че ще бждемъ на черква. Цѣлиятъ градъ бѣше се събралъ тукъ. Вжтре, въ черквата, мжно се влѣзна Дворътъ, въ размѣръ на грамаденъ площадъ, бѣ претѣпканъ съ народъ. Тукъ бѣше построена и учащата се младежъ, съ гимназиалната музика и съ формата на българскитѣ юнаци (бѣли калпаци, куртка, трикульоренъ поясъ и дълги панталони). Въ черквата останахме до свършване на

митрополия при Пелагонийския владика, Негово Високопреосвещенство Авксенти, който сжщо ни прие съ сълзи на очитѣ отъ радостъ, а следъ него при първенцитѣ на града, които ни очакваха съ нетѣрпение. Следъ пладне, на площада при Католическия пансионъ, войницитѣ отъ гарнизона (сръбски войници) бѣха развели кръшни хора, на които, между тѣхъ, се заловиха и нашитѣ войници, подофицери и офицери. Презъ цѣлия денъ градътъ бѣше въ празнично настроение, улицитѣ препълнени съ народъ, музика и пѣсни на всѣкѣде и чувствувахе се, че народътъ преживѣва радостни минути, че българското му съзнание е повишено, а достоинството му порастнало. Съ такива мисли, чувства и настроение въ гражданството, се раздѣ-

лихме късно вечерята, за да заминем на другия ден заранята за гр. *Воденъ*, гдето ни очакваха нови срещи, нови сълзи, нови душевни мъки отъ съзнание, че народътъ въздиша и нѣщо тежи на душата му по несбжднати надежди и идеали.

В О Д Е Н Ъ

Градътъ бѣше окупиранъ отъ гръцки войски и елинизирането на чисто българското население въ града и околността личеше, че бѣше турнато въ изпълнение: официални обявления бѣха напечатени на гръцки езикъ, улицитъ преименовани съ гръцки надписи и гръцки имена, фирмитъ на дюкяни и магазини само на гръцки и пр. Общинското управление, съ кметъ и чиновници, доведени отъ стара Гърция, бѣше чисто гръцко учреждение и само на гръцки говорѣ.

Гръцкото военно коменданство отъ посрещането, което ни се направи на гарата, се малко смутити и доста разтревожи, за което и поиска да узнае отъ менъ, при явяването ми въ коменданството, за причинитъ на нашето посещение.

Природата щедро надарила Воденъ съ всички красоти. Построенъ е на възвишено плато, върху красиви цвѣта отъ сталактити. Една пълноводна рѣка оросява града и съседната райска долина, въ която пада отъ една повече отъ 100 м. височина и образува единъ силенъ падъ, който се използва за движение на всичко въ фабриката, построена въ долината подъ пада.

Населението, чисто българско, ни посрещна съ радостъ и картинитъ бѣха сжщитъ, както въ Битоля. Улицитъ се изпълниха съ народъ, всѣки ни канѣше да влѣземъ въ кжщата му, смѣтайки, че това ще е голѣма честъ, която ще му направимъ. Сълзи отъ радостъ се виждаха по очитъ на всички. Обиколихме града, любувахме се на дивната природа и красивия изгледъ, който се открива отъ града по всички посоки, а особено красиво къмъ долината, въ която при дивна природа се е сгушилъ древенъ манастиръ — „Св. Троица“ — творба на стари българи и български щедри срѣдства.

Този денъ — 1 февруарий — бѣше Св. Трифунъ, който мѣстното българско население празнувалъ съ особена веселба по лозята. Военната гръцка власт не разрѣши никому да иде на лозето си, споредъ обичая, за което всички бѣха доста натжжени, но за това пъкъ „Зарѣзана“ си направиха въ кжщитъ подъ всѣка асма и съ още по-голѣма веселба, която се засилваше още повече съ нашето присѣствие въ града. Много кжщи се посетиха, съ много семейства се водѣха разговори и цѣлиятъ денъ протече въ празнично настроение.

На 2 февруари, втория денъ на посещението

ни, е празникътъ Срѣтение Господне и всичкото население ще бжде въ черква. Управляющиятъ Воденско-Мжгленската епархия протоиерей Тома Николовъ, интелигентенъ и изпитанъ българинъ, въ съслужение съ другитъ отъ града свещеници, ще отслужи литургията. Нашето влизане въ черквата бѣше едно събитие, което прикова вниманието на всички богомолци. Свещеникътъ ни посрещна съ кръстъ и благослови нашето пристигане въ черквата. Литургията продължи, а погледитъ на всички бѣха обърнати къмъ насъ, които съ особено любопитство следѣха нашето държане и всѣко наше движение, любувайки се на нашето молитвено настроение, на нашето правилно прекръстване, взимането на *нафората* и *хапването* ѝ, което ги очуди, че сме приготвени да вземемъ благословения залъкъ хлѣбъ. Свърши се литургията и следъпоздравление съ народа и обещание да го посетимъ въ кжщи, заминахме на първата визита въ митрополията при протоиерея, при когото прекарахме твърде приятно. Следъ туй прибързахме да посетимъ и нѣкои още семейства, понеже, следъ пладне, къмъ 2 часа, ни предстоеше заминаване.

Обѣдътъ, въ кжщата въ която бѣхме отседнали, се обърна на сжщински банкетъ. Тукъ дойдоха всички първенци и всичката интелигенция, и разговоритъ на разни теми бѣха много интересни. Отъ тѣзи разговори личеше силното българско чувство въ населението, високата интелигентностъ, правилнитъ търговски разбирания, познаване добре земледѣлието и другитъ култури и заключение можа да се направи, че Воденъ съ своето съзнателно и трудолюбиво население е единъ отъ първитъ български градове въ Македония, който при дадени условия ще бжде единъ отъ първитъ търговски и производителни центрове.

Наближаваше два часа. . . . Колата отъ вѣнъ ни чака, за да заминемъ на гарата, която отстои на около 3 километра отъ града. . . . Тръгнахме. . . . Повече отъ 20 файтона потеглиха подиръ насъ. . . . Улицитъ, които водятъ за къмъ гарата, сж препълнени отъ народъ изпращачи. Съ болка на сърдце и съ тъга на душата оставихме населението въ този светълъ празникъ да бжде унило, а ние наближихме вече гарата. Преди насъ гарата бѣ окупирана отъ народъ, дошълъ да ни изпраща. Запѣха се пѣсни, завика се „ура“ и, въ весели разговори, минутитъ течеха неусетно. За общо съжаление, тренътъ този пътъ, като по изключение, пристигна на време, споредъ разписанието.

Раздѣлата ни съ изпращачитъ бѣше трогателна и братска.

Велизаръ Лазаровъ
генералъ отъ пехотата о. з.

Д-ръ Георги Я. Стрѣзовъ

Роденъ въ историческия градъ Охридъ, — 12 декемврий 1864 г. Г. Я. Стрѣзовъ е синъ на известния старъ учителъ и ратникъ по възраждането ни, на едниста Янаки Г. Стрѣзовъ, който бѣ наследилъ бащини заложиби за наука и родолюбие и бѣ завършилъ Атинския университетъ. Учителъ въ народното училище въ родния си градъ и въ частното училище на Кузманъ Шапкаровъ, Янаки Г. Стрѣзовъ е далъ солидна подготовка на своя синъ

Георги по материала на първоначалното и прогимназиялно образование и здрава основа по езицитъ гръцки, френски и турски. При откриване на Солунската гимназия, първоначално подъ името „Солунско главно училище“ презъ 1880—1881 г. Георги Я. Стрѣзовъ постѣпва за ученикъ въ нея при братовчедата си — учителъ и управителъ на гимназията — Кузманъ Шапкаровъ, бившъ ученикъ на неговия баща. И подъ ръководството на известни

тѣ и заслужили и за възраждането на българския народъ учители — Кузманъ Шапкаровъ, Петъръ Сарафовъ (баща на Борисъ Сарафовъ), Божилъ Райновъ, Трайко Китанчевъ, французина F. Bertrand и Григоръ Пърличевъ — той свършва съ отличие Солунската гимназия презъ 1886 г., съ първия ѝ випускъ. Като ученикъ той е владѣялъ доста добре турски, грѣцки и френски езици, особено последнитѣ два, и още отъ ученическата скамейка станалъ сътрудникъ на разни списания. На следната учебна год. Г. Я. Стр. постѣпилъ учителъ въ Битолското четвъртокласно училище, гдето служилъ три години, а четвъртата година въ Сѣрското педагогическо училище. Съ жаръ и младеж-

Д-ръ Георги Стрѣзовъ — седналия — заедно съ майка си и брата си Наумъ Стрѣзовъ

ки ентузиазъмъ той е раздавалъ наука и просвѣта между ученицитѣ си, и събуждалъ народностно съзнание между народа.

Жаденъ за по-висши знания, той заминава да следва по правото въ Женева, като съ малкия хононаръ получаванъ отъ литературни оргинални и преводни статии въ различни списания подпомага разносцитѣ си за издѣрка и университетски разходи. Така, съ непосилень трудъ, при оскѣдни срѣдства, но съ примѣрно прилежание, покойниятъ завършва правния факултетъ презъ 1894 год. съ учената степенъ „д-ръ по правото“. Написаната за случая дисертация: *L'intervention et la peninsule Balcanique*, (Вмѣшательството и Балк. полуостровъ), посветилъ на благородния и много заслужилъ на българитѣ английски министъръ Уилямъ Глад-

стонъ, който съ специално благодарствено писмо приелъ направеното му посвещение. Блѣскаво завършилъ висше образование, Г. Стрѣзовъ се завърналъ въ България и се отдалъ въ служба на младото българско правосѣдие. Назначенъ е билъ членъ на окръжнитѣ сѣдилища въ Пловдивъ, Варна и София. Презъ 1896 год. се предалъ на адвокатската професия, която упражнявалъ до 1926 г., следъ което се оттеглилъ на почивка поради напреднала възраст и немощъ. Човѣкъ на науката, Георги Стрѣзовъ проучва разни правни въпроси, по които е писалъ статии въ правни списания, а презъ 1898 г. е издалъ книгата „Бракоразводнитѣ дѣла предъ епархийскитѣ духовни сѣдилища“ — коментаръ на частъ VI отъ Екзархийския уставъ, единственъ на времето си коментаръ по тази материя.

До последния часъ на живота си Г. Стрѣзовъ живо се интересува отъ политическия и общественъ животъ на родината си. Още като учителъ въ гр. Сѣръ той е подпомогналъ известния географъ Василъ Кънчевъ, неговъ интименъ приятелъ, за изучаването на частъ отъ Македония. Съ него той е обиколилъ Сѣрския и Драмския санджаци, събрали ценни материали за изучаването имъ и издалъ книгата „Два санджака отъ източна Македония“ — Като виденъ членъ на старата партия на дѣдо Цанковъ, избранъ е за народенъ представителъ въ III велико Народно събрание презъ 1911 год. Близкъ приятелъ на Гоце, Даме, Пере, неговиятъ домъ е билъ постояненъ подслонъ на революционеритѣ. Билъ е членъ на Македонския националенъ комитетъ и на Македонския наученъ институтъ и е жертвувалъ винаги, когато е ставало нужда. Перото му никога, дори до края на живота му, не е престанало да пише по въпроси, свързани съ сѣдбата на Македония. Презъ усиленитѣ години за цѣлокупния български народъ (1912 — 1918 г.) той всецѣло се бѣ отдалъ въ защита каузата на българския народъ и специално на македонския въпросъ.

Изпратенъ въ Швейцария съ задача да освѣтлява европейското обществено мнение съ правата българска кауза, въ непосредственъ досегъ съ видни личности и съ перо Д-ръ Г. Я. С. работи до месецъ юний 1919 год. Освенъ многобройнитѣ статии изъ европейскитѣ вестници и списания, той е написалъ и брошуритѣ: „La débâcle serbe“ („Сръбското разорение“) *La Roumanie inconnue* („Неизвестната Ромѣния“) и *Les luttes politiques des bulgares Macédoniens* (Политическитѣ борби на макед. българи.)

Приbralъ се въ България следъ катастрофалното приключване на нещастната за родината ни война, Георги Стрѣзовъ не е престаналъ да работи съ перо и личенъ досѣгъ за подобрене злата сѣдба на Македония. Презъ 1924 год., следъ като е пропътувалъ Швеция и Норвегия, е издалъ книгата: „Къмъ северъ“. Плодъ на лични проучвания и дълги занимания на Г. Стр. е издатата презъ 1929 год. негова книга „*Les droits des minorités bulgares et la société des nations*“ („Правата на българскитѣ малцинства и обществото на народитѣ“) презъ 1931 год. издалъ книгата: „Македонскитѣ емигранти въ Швейцария презъ свѣтовната война“, а единъ и половина месецъ преди смъртта си е издалъ книгата: „Охридъ“ — въ която съ силни и ярко изразни думи манифестира креп-

ката вѣра на населението въ свѣтлата звезда на Македония — „Гдето е текло, тамъ пакъ ќе течитъ“. Плодъ на тази вѣра и матариаленъ неинъ изразъ е и неговото завещание до македонския наученъ институтъ, съ което оставя на негово разположение сумата 100,000 лева за образуване специаленъ фондъ, отъ лихвитъ на който да се награждаватъ ежегодно научнитъ трудове по Македонския въпросъ, съ огледъ защита на правата българска кауза. Тѣй народополезно прекара живота си покойниятъ Георги Стрѣзовъ, който съ

фанатична вѣра въ свѣтлата сѣдба на Македония склопи очи на 5 октомврий 1938 год. далечъ отъ нея.

Богъ да прости вѣрния и достоенъ синъ на Македония. Неговиятъ животъ, пѣленъ съ дѣла и мисль за извеждане свешената родна земя къмъ спасителния брѣгъ, дано послужи за примѣръ и създаде многобройни дейци, които съ общи усилия да продължатъ неговото дѣло.

К. Х.

Андартитъ въ с. Горничево

(Изправление на невѣрни съобщения)

На 17 юлий (ст. ст.) 1905 год. рано сутринта пристигна куриерътъ на Воденската околийска чета съ писмо до Леринския околийски войвода Тане Стойчевъ Клянджевъ (Грозний), когото канѣше на среща за обсъждане „андартския въпросъ“, т. е. за начина по който трѣбва да се постѣпи, за да се сразятъ най-после неканенитъ гости — андартитъ. Срещата трѣбваше да стане на „Гьорго — Пашовитъ“ колиби на Каймакъ-Чаланъ. Следъ връчване на писмото, куриерътъ си замина обратно, а Тане Стойчевъ Клянджевъ ме уведоми за поканата на Лука Ивановъ, Воденския околийски войвода.

Извикахъ тогава Дзоле Гергевъ, Стойче Шериловъ и полския падаръ Геле Алушевъ, стегнахме си конетъ и потеглихме за означеното за среща мѣсто — „Гьорго-Пашовитъ“ колиби.

Пристигнахме благополучно. Тукъ заварихме Лука Ивановъ и районния войвода Кара Ташо съ четитъ си и следъ подробни разсѣждения решихме да бдимъ зорко за движението на андартитъ, та кждето се откриятъ, да се сразаватъ. Ако андартитъ нападнатъ нѣкого отъ насъ, другитъ чети да се притекатъ на помощъ и да се ударятъ въ тилъ.

Тукъ престояхме до 21 юлий, въ който день сутринта потеглихме обратно за Леринско по сѣщия пѣтъ. Пѣтемъ, обаче, околийскиятъ войвода пожела да се отбиемъ въ „Фармаковитъ“ мандри. Времената бидейки несигурни — фармакови бѣха гъркомани — та имаше опасностъ да се натъкнемъ на нѣкоя скрита силна андартска чета и да бждемъ всички избити — азъ се противопоставихъ, но Тане Стойчевъ настоя силно и се опѣжихме за мандритъ. Заваренитъ тамъ мандраджии разпитахме за движението на гърцкитъ чети. Казаха ни, че не сѣ забелязали никакво тѣхно движение. Тукъ заварихме работника Гьорги Гулевъ родомъ отъ с. Чеганъ. Вечерта него поставихме за часовой съ порѣзка да ни съобщи всичко, каквото забележи. Къмъ зори той заблязалъ, че се е задало нѣкакво въоръжено лице съ формата на андартинъ и съобщилъ това на Дзоле Гергевъ, който веднага съ часовоя и съ пѣдаря Геле Алушевъ трѣгнаха да избиратъ позиция.

Дзоле Гергевъ и Гьорги Гулевъ засматъ една скала, а Геле Алушевъ възвива въ страни и забелязвайки андартина, залѣга. Последниятъ доближилъ на петъ крачки и рипва Геле живъ да го залови, обаче, гъркътъ съ голѣма ловкостъ вдига пушката си и петъ последователни патрона за нещастие попадатъ въ гърдитъ му. Дзоле Гер-

гевъ изпразва нѣколко пѣти пушката подиръ него, обаче, гъркътъ остана невредимъ. Следъ печалната и нещастна жертва събуждатъ Тане и му разправятъ за трагичната смъртъ на Геле Алушевъ. Тане събуди и менъ и азъ го виждамъ неразположенъ. Запитвамъ го какво му е. Съ сълзи

Тане Стойчевъ Клянджевъ,
лерински окол. войвода 1903—1907 год.

на очи той ми съобщава за Геле Алушевъ. Поразени отъ печалната случка, заминахме за любимото мѣсто на Геле Алушевъ и тамъ му изкопахме гробъ и го погребяхме. Връщаме се обратно при мандритъ. Останахме изненадани и очудени, като не намѣрихме четири коня — останалъ бѣше само моя конъ, а другитъ четири бѣха изчезнали. Пи-

таме мандраджииѣ, а тѣ ни казватъ, че нищо не знаели. Не ни оставаше друго освенъ да натоваримъ седлата отъ другитѣ коне и се опжтваме обратно. По пжтя при марковитѣ кули срещаме овчари и ги разпитахме, дали презъ време на нашето отсжтствие нѣщо се е развило въ леринска околия. Тѣ ни казаха и за първи пжть чухме, че село Горничево е било нападнато отъ грѣцки андартитѣ съ цель да го опожарятъ и да избиятъ всички по-видни селяни.

Но селското ржководно тѣло е организирано отбраната на селото. Нападението е станало на день Илинденъ. На този день имало панаиръ и присжтствувалъ и Шиназъ Ефенди, който изпраща единъ конникъ въ гр. Леринъ при каймамина, за да съобщи за грозящата опасность. Каймаканинѣтъ веднага изпраща аскеръ и точно въ време, когато андартитѣ сж заемали позиция, биватъ изненадани отъ залповия огнь на аскера. Селското ржководно тѣло помислило, че андартитѣ сж почнали атаката на селото и веднага дава нареждане да се открие мощенъ пушеченъ огнь срещу тѣхъ. И така андартитѣ попадатъ между две огнени линии. Но за голѣма изненада селското ржководно тѣло като забелязва фесове, спрѣло огъня.

Отъ напора андартитѣ биватъ разнебитени. Тѣ оставятъ 17 души ранени на полесражението, а останалитѣ живи се разпрѣснали кой кждето види. Андартинѣтъ, който уби Геле Алушевъ, е

билъ отъ сжщата група. Турцитѣ навлизатъ въ селото и арестуватъ всички по-видни селяни, мислейки че тѣ сж подържали огнево андартитѣ. По заповѣдъ кметѣтъ съобщилъ всички да излѣзатъ на мегдана — ако нѣкой се осмели да не излѣзе, ще бжде съ смъртъ наказанъ. Започватъ се обиски, обаче, отъ страхъ никой не се осмелилъ да се укрие. За да се уплашатъ селянитѣ, убиватъ трима души: Геле Проевъ, Стойче Чалковъ и Стефанъ Чалковъ, и тримата по на 20 год. възраст. Други пжкъ сж арестувани и сждени въ Битоля. Моя чичо Аспро Бъндевъ и братъ на Тане Стойчевъ Клянджевъ, Ичо Стойче Клянджевъ, биватъ осждени на по четири години. Сжщо и Георги Попъ Григоровъ бѣ осжденъ на четири години. Отъ силнитѣ мжи и изтезания той почина.

И така, отъ разказа на овчаритѣ разбрахме за станалото презъ нашето отсжтствие и бѣхме много изненадани. На 22 юлий пристигнахме въ село Горничево, а следъ това се разпрѣснахме — азъ въ района, а Тане изъ околията.

Това е самата истина по станалитѣ събития на „Фармаковитѣ“ мандрии въ Горничево. Писаното отъ Н. К. Майски, въ статията му „Единъ срещу тридесетъ“ (Изъ споменитѣ ми отъ миналото) — Илюстр. „Илинденъ“ кн. 5—45, стр. 12, отъ край до край не отговаря на истината.

Найденъ Минчевъ Бъндевъ,
членъ на Пловд. Друж. „Илинденъ“

Първото освобождение на гр. Г. Джумая презъ 1878 год.

Горна Джумая, доста оживенъ и благоустроенъ градъ въ нашитѣ новоосвободени земи, се радва за кратко време на свобода, и като частъ отъ Санъ Стефанска България, сж наредено мѣстно българско управление, което продължава около една и половина година.

Да остане наново подъ турската власть, това стана поради постановленията на Берлинския договоръ.

Накратко, историята на първото освобождение на тоя градъ е следната: до 19 януарий 1878 г., когато се прекратяватъ военнитѣ действия по силата на сключеното примирие въ гр. Одринъ, Джумая не е билъ окупиранъ; препълненъ е билъ отъ бѣжанци — турци, между които и черкези, отъ произволитѣ на които е страдало много мѣстното българско население, като му е била ограбвана храната, добитѣка и покжщнината, а съпротивилитѣ се, сж били и убивани. Тѣлпа башибузукъ извършвала разни пакости и всѣвала страхъ и трепетъ надъ мирното население, като нападала и селата по коритото на Рилската рѣка, които сж спадали къмъ съседната Дупнишка кааза и сж се считали за освободени, поради заемането на гр. Дупница отъ руската войска — 2-ри януарий 1878 год. и по-късно — 19 януарий с. г., когато е била превзета цѣлата кааза заедно съ Рилския манастиръ.

Преди появата на руската войска въ Рилското корито, мѣстното българско население само премахва слабата турска власть и се чувствува господаръ на положението.

Образувалятъ се нѣколко мѣстни български чети, подпомогнати отъ доброволци отъ Самоковско, Дупнишко и Радомирско, кръстосватъ изъ

цѣлото Рилско корито и прогонватъ мѣстнитѣ турци и временно настанилитѣ се бѣжанци турци отъ разни мѣста на България.

Тия чети иматъ вече нѣколко схватки и съ турския башибузукъ отъ Г. Дж., който постоянно напада и ограбва българскитѣ села по двата брѣга на р. Струма, а сжщо и селата Стобъ, Пороминово и Кочериново, разположени въ коритото на Рилската рѣка. Тоя башибузукъ пази да не бжде заетъ гр. Горна Джумая и селата отъ каазата му отъ българскитѣ комити.

Макаръ и да сж били прекратени военнитѣ действия, българскитѣ чети на нѣколко пжти се опитватъ да нахлуятъ и въ Г. Джумейската кааза, за да прогонятъ турската власть и население задъ Кресненското дефиле.

Всички тия действия на българскитѣ чети се тѣрпятъ отъ руската войска и власть въ Дупница и въ Софийската губерния, къмъ която е причисленъ тоя градъ, тѣй като споредъ примирието въ Одринъ тя имала право да заеме и да настани своя или сръбска власть въ Г. Джумая, южно отъ която се намирала временната демаркиционна линия (членъ 1. отъ одринск. договоръ). — Пространството между Г. Дж. и Нови Варошъ въ Ново пазарския санджакъ е било зона на сръбския боенъ театъръ, и уговорено е било да се опредѣли зоната въ подробности отъ една смѣсена комисиия отъ по четири души турски и сръбски висши офицери и единъ висшъ руски офицеръ, която е била свикана на 10 февруарий 1878 год. въ гр. Враня. Следъ три дневна работа, на 13 с. м. се подписва единъ протоколъ, споредъ който Г. Джумая се включва въ зоната на руската и сръбската войска, а демаркационната линия начевала отъ

върха Арисваница (югоизточно от Горна Джумая), преминавала е р. Струма югозападно отъ града при моста на „Трака Ханъ“, или днешния Урановски мостъ, и отъ тамъ по върха Лешко и по билото на Звегаръ планина е преминавала водораздѣла на Осоговската планина, въ частъта ѝ, спадаща въ Кюстендилската кааза.

Щабътъ на действащата руска армия, безъ да дочака свикването на смѣсената комисия, заповѣдва на командующия рускиятъ войски въ София, да нареди за заемаването на гр. Г. Джумая отъ руската войска, намираща се въ близостъ до тоя градъ.

Командирътъ на квартируващия въ Дупница 2-ри дивизионъ отъ Мариопулския хусарски полкъ, майоръ Орлински, се отправя съ дивизиона си за Г. Дж., установява се на височината „Боларъ баши“ и изпраща парламентьоръ, снабденъ съ писмо, адресирано до турския военоначалникъ въ града. Каймакамътъ, началникътъ на башибозука и нѣколко души първенци отъ мѣстнитъ турци се явили да преговарятъ съ майоръ Орлински. Каймакамътъ привидно се съгласява, но старейшинитъ помолили да имъ се даде за размишление три дневенъ срокъ и да влѣзатъ въ връзка съ Сѣресъ. Исканиятъ срокъ се дава и изтича, безъ да се получи отговоръ. Изпратенитъ двама души видни Дупничани да узнаятъ — какво е решението на каймакамина, узнаватъ, че властитъ и турското население били противъ доброволното предаване на града. Висшето руско началство сформирова единъ отрядъ отъ три баталиона отъ 124 пехотенъ Воронежки полкъ, 2-ри дивизионъ (два ескадрона) отъ Мариопулски хусарски полкъ, единъ взводъ отъ 4 Донски казашки полкъ и 4 орджия отъ 8-а конна батарея отъ 31 артилерийска бригада, подъ общото началство на флигелъ адютанта полковникъ графъ Шакелъбергъ, които на 8 февруарий 1878 год. се съсрѣдоточаватъ въ гр. Дупница, а на 11 с. м. тръгватъ за Г. Дж. съ авангардъ двата ескадрона хусари и една стрелкова рота, предшествувани съ парламентьорски флагъ. Началникъ на авангарда е майоръ Орлински, който на 2-ри януарий с. г. бѣ заелъ гр. Дупница.

Пристигналъ въ с. Кочериново, отрядътъ разбралъ, че многоброенъ турски башибозукъ, съпроводенъ съ повече отъ 200 праздни коли и товаренъ добитѣкъ, ограбвалъ селата Стобъ и Пороминово. Авангардътъ изкачилъ се на височината надъ с. Бараково, и забелязалъ значителенъ обозъ, прикриванъ отъ башибозукъ, който открива огънь срещу рускиятъ войници. Открива се огънь и отъ руска страна и се започва единъ оживенъ бой, въ който взема участие и руската артилерия.

Достатъчни сж били само нѣколко сигурни изстрела, за да бждатъ обѣрнати турцитъ въ пълно бѣгство. Нахвърля се кавалерията и сполучва да залови по голѣмата частъ отъ пълнитъ съ плячка коли. Настѣпилата нощъ преустановява по наташното преследване на турския бушибозукъ.

но отрядътъ заелъ командующата надъ града височина „Боларъ баши“. Поради зимното време по голѣмата частъ отъ войницитъ отъ отряда се прибиратъ за пренощуване въ близкото с. Кочериново. Загубата на руската войска се състои отъ двама души убити и двама ранени отъ долнитъ чинове на Воронежския полкъ. На другия день сутринта, убититъ сж били погребени въ българскитъ гробища въ с. Кочериново съ подобающата церемония и въ присѣтствието на многобройно население.

Една руска граната пада всредъ чаршията на гр. Г. Джумая, и причинява голѣма паника, която се увеличава съ преминаването на разбития и бѣгащъ въ най-голѣмъ безпорядѣкъ башибозукъ. Щомъ се узнава, че настѣпващиятъ неприятелъ не сж български комити, а редовна руска войска, всичко живо турско хуква да бѣга и да се спасява по пѣтя за Крѣсна и Сѣресъ, като оставя на

Предъ откриване паметника въ Горна Джумая

произволъ имота си. Плачъ и олелія отъ жени, деца и старци турци оглашаватъ цѣлия градъ. Българското население се е изпокрило и потайло, опасявайки се да не пострада отъ прилошеното и силно озлобено турско население. До вечерята и презъ нощта на 11 срещу 12 февруари 1878 год. въ града останали само единични старци, недѣгави и болни, които не сж имали възможность да побѣгнатъ. Пожаръ унищожава зданията на гюмуриканата (акцизното управление).

Нѣколко души отъ по куражливитъ граждани — българи и предимно младежи, още въ тъмни зори излизатъ вѣнъ отъ града, по пѣтя за Дупница, за да намѣрятъ руската войска и да ѝ известятъ, че градътъ е опраздненъ отъ турцитъ.

Единъ взводъ кавалерия влиза въ града да разузнае истинското положение. Не следъ много време авангардътъ на майоръ Орлински, въ походна колона, тръгва за въ града.

Цѣлото българско население е на кракъ. То посреща тържествено освободителната войска. Свещеницитъ, облѣчени празнично и съ хоругви и рапиди, първенцитъ, учителитъ и ученицитъ, всички се отправятъ къмъ северния край на града. Ра-

достъта на българитѣ е неопишима. Съсълзи отъ радостъ всѣки се надпреварва да зърне очакванитѣ отъ дълго време освободители и да ги приветствува най сърдечно съ „Добре дошли братушки“.

Руската войска се спира предъ духовенството. Съ кръстъ въ ржце и молитва, то посреща своитѣ драги освободители. Командирътъ цѣлува кръста и съ нѣколко думи благодарва на гражданството за тържественото посрещане.

Войската се разквартирова изъ ханищата и кжщитѣ. Вечерта се дава угощение на офицери и войници. Всѣки българинъ се счита особено щастливъ, ако може да заведе въ кжщата си по нѣкой руски войникъ, за да го нагости, напои и подари съ нѣкой домашенъ предметъ — ризи, чорапи, кърпи и др.

Още до вечерта въ града се установява мѣстно военно коменданство, и временна мѣстна

полиция, за запазване реда и спокойствието въ града и селата.

Подиръ нѣколко дни бива назначенъ и дохожда въ града и първиятъ окръженъ началникъ на Г. Джумайския окръгъ. Това е щабсъ капитана отъ гвардията Иосифъ Вартоломеевичъ Шевченко, доста интеллигентенъ, способенъ и енергиченъ администраторъ.

Радостта на родолюбивото българско население отъ Г. Джумая и окръга е безгранична. Тая радостъ, обаче, не е дълготрайна: Берлинскиятъ договоръ остава Горна Джумая въ предѣлитѣ на турската държава. Презъ м. Юний 1879 год. руситѣ се отеглятъ отъ града и се настанява отново турската властъ, която продължава още цѣли тридесетъ и три години, до 5 октомврий 1912 год., когато храбрата българска войска премахва за винаги вѣковната омразна чужда властъ.

В. А. Карамановъ

Църковно-училищното дѣло въ Струмишко

Градъ Струмица и струмишко, по силата на Ньойския договоръ, попадна въ територията на Югославия.

Самиятъ градъ е разположенъ въ политѣ на пл. Бѣласица и се мие отъ р. Струмица, притокъ на р. Струма. Предъ него се разстила плодородното Струмишко поле, което ражда въ изобилие храни, афионъ, анасонъ, сусамъ, памукъ, оризъ; произвежда вкусни овощия и има отлични лозя.

Наблизо до града, при с. Банско, има хубави минерални бани.

Населението му се занимава изключително съ земедѣлие.

Градътъ брои около 12,000 жители, отъ които 6,384 българи, гърци 35, турци 3,100 и пр.

Отъ числото на градскитѣ българи 1800 ж. презъ турско владичество сж били подъ екзархийско ведомство и 4,584 припознавали патриаршията.

Този градъ, заедно съ Демиръ-Хисаръ, сж дали възможность на гърцитѣ — споредъ покойния П. Каравеловъ — да измислятъ хипотезата за „българофонни (българогласни)“, гърци.

Околията броеше 36,500 жители, отъ които българи екзархисти 12,736, грѣкомани 8,992, помаци 128, цигани 444 и турци 14,200.

Въ процентно отношение българитѣ въ околията сѣставляваха 60%, турцитѣ 38% и пр., отдето ясно личи, че околията е българска.

Центърътъ — гр. Струмица — въ старо време носѣлъ името Понтъ, а по-късно се наричалъ Тивериополъ, по името на римския императоръ Тиверий. Славянитѣ сж го кръстили съ името Струмица. Градътъ става известенъ отъ времето на византийския императоръ Василий II българоубиеца следъ незабравимата и жестока битка на тоя владетелъ съ българския царъ Самуилъ при Бѣласица (1014 год.), отъ когато сж останали, за да ни напомнятъ неизвестното до сега въ историята злодѣяние, селищата Склаве, Покръвникъ, Свидовица, Еднокуково, Колешино, Вадичъ, Смърдешница Робово и пр. До срѣдата на XII в. тая страна е влизала въ предѣлитѣ на българското царство; после въ времето на сръбския кралъ Душанъ, минала подъ негова властъ, но се управлявала отъ особени,

почти независими управители, Хрельо, Оливеръ, и Константинъ Деянъ. Следъ това пада подъ турцитѣ и е влизала въ предѣлитѣ на Кюстендилския санджакъ.

Жителитѣ му винаги се намирали въ живи търговски връзки съ Солунъ, силна крепостъ на елинизма въ Македония и неговото въздействие върху народностното чувство на тамошния българинъ е било неотвратимо; ето защо Струмица е потънала въ грѣцкото море и късно се събудила.

И въ тоя край събуждането започва отъ селата и върви къмъ града. Въ 1859 год. се отвори училище въ с. Робово.

Лжчитѣ на събуждането се прѣснали и въ града, защото въ 1861 год. тамъ се отваря българско училище съ учителъ Кост. Чуклевъ, но скоро тоя свѣтилникъ изгасналъ, поради зловещото духане отъ врагове. Обаче селата се движатъ сѣ напредъ. Презъ 1863 г. отваря се второ училище въ околията, именно въ с. Попчево, съ учителъ Арсени Костенцевъ отъ Щипъ, който е учителствувалъ само две години. Въ 1866 г., по настояване на първенеца Димко х. Пеневъ, отваря се училище въ Ново-село, чийто примѣръ последватъ селата: Дабиля, Василево, Водоча и Панчево. По-горе споменахме, че презъ 1863 г. се откри училището въ Струмица, но и то не трая дълго време, защото презъ 1867 год. грѣцкиятъ владика Иеротей наклавети учителитѣ като бунтовници и тѣ бѣха дигнати отъ града и откарани въ Солунския затворъ.

Тая негова постѣпка възмути гражданитѣ и тѣ подадоха молба до църковния български съборъ въ Цариградъ, че за напредъ не признаватъ грѣцкия владика, а желаятъ да имъ се позволи да си отворятъ училището. За трети пѣтъ уч-щето било отворено презъ 1868/69, но грѣцкитѣ интриги не давали мира и то колебливо просъществувало до 1875/76. Следъ Срѣдногорското възстание било окончателно заключено, та едва презъ 1881 год. пакъ се отворило.

Преди сръбско-българската война, както градското, тъй и изъ селата училищното дѣло се съвзело и трѣгнало напредъ. Презъ 1885/86 год. въ околията вече сѣществуватъ 9 основни училища съ 9 учители и 192 ученици. Ала сръбско-българ-

ската война и движенията въ България за съединение съ И. Румелия, както и митингите за Македония, устройвани често въ България, сж станали причина за закриването на училищата. Окончателно се затвърдило положението на градското училище едва през 1892 год., когато на 25 мартъ било издадено рухсатнаме (позволително) отъ страна на Солунското вилаетско управление.

Презъ нея година то е имало 3 отдѣления съ 156 (70 ж.) ученици и 3 учители.

Презъ 1891—92 уч. год. въ струмишка околия числото на училищата достига до 13 съ 15 учители и 533 ученици. Следнитѣ учебни години успѣхътъ на учебното дѣло въ струмишка околия върви

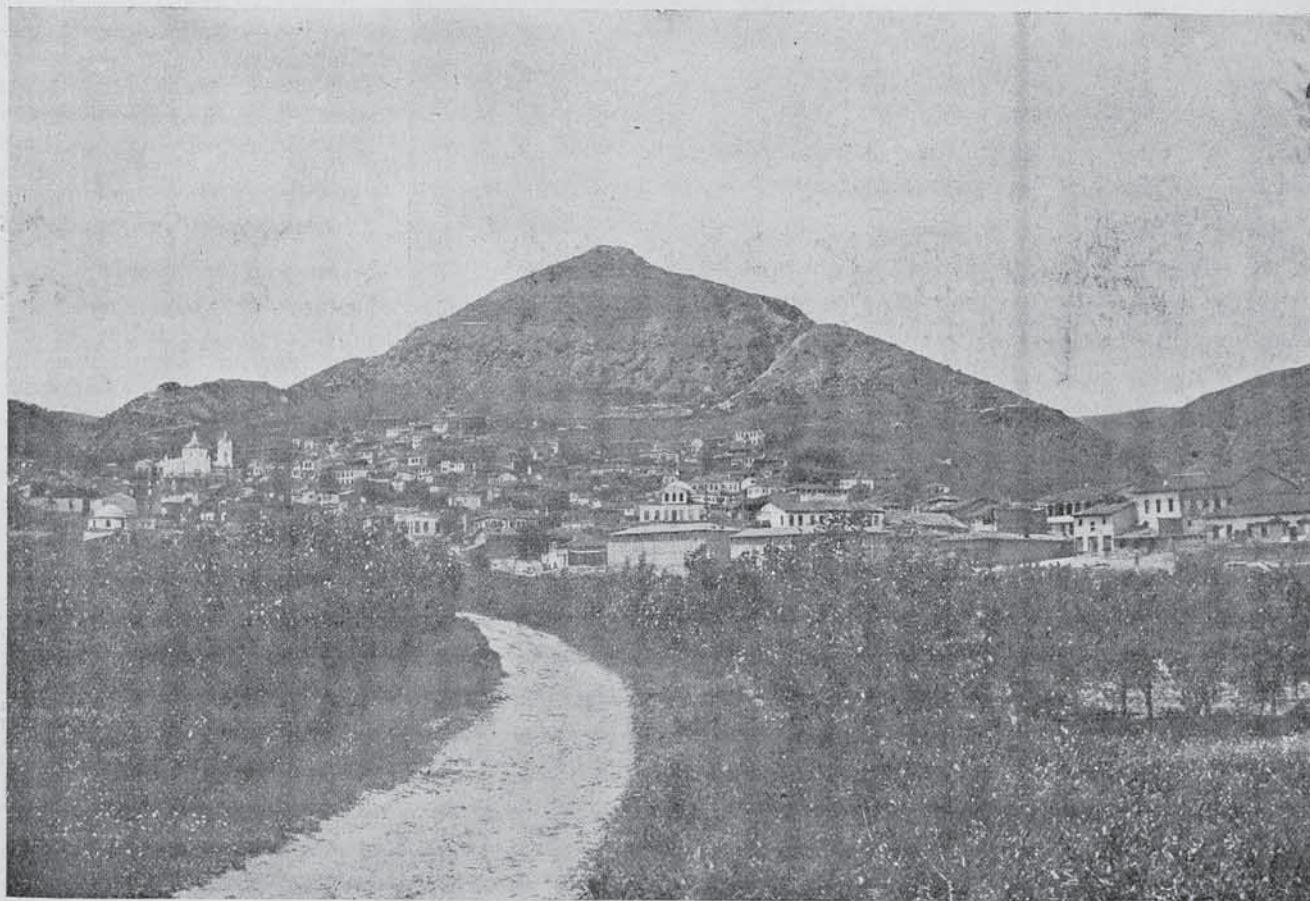
българ.	18 осн.	20	502
Въ селата (екзарх.)	патр.	8 осн.	11
			216

Училища е имало въ следнитѣ села:

Боршово, Босилово, Велюса, Габрово, Градошоръ, Дабиля, Добрейци, Колешино, Костурино, Куклишъ, Моноспитово, Муртино, Ново-село, Пиперово, Попчево, Просениково, Робово и Сжчево,

Въ града сжществуваше III-то класно смѣсено училище съ персоналъ: Илия Левковъ отъ Велесъ, глав. учителъ, Кост Атанасовъ отъ Струмица, Ив. Биневъ отъ Воденъ, Асенъ Икономовъ отъ Кукушъ и съ повече отъ 50 записани ученици.

Както и по-горе се спомена, въ града имаше

гр. Струмица.

бързо напредъ, благодарение даденитѣ права на българ. екзархъ презъ 1894 год. наравно съ тия на гръцкия патриархъ.

Презъ 1893/94 въ града се открива първи класъ, следнитѣ две години последователно се откриватъ II и III класъ смѣсено: момчета и момичета.

Презъ 1896/97 имало въ третѣ класа 37 уч-ци, а въ цѣлата околия — 17 училища (2 класни), 24 учители и 756 (141 ж.) ученици.

Важна е учебната година 1902/903 — на най-голѣмия напоръ на македон. българи за свобода и най-голѣмитѣ преследвания на тѣхния културенъ вървежъ.

Ето цифритѣ:	училища	учители	ученици
българ.	2 кл. и 3 осн.	18	359
Въ града (екзарх.)			
гръцки	1 кл. и 1 осн.	12	650

3 основни училища: „Св. Св. Кирилъ и Методий“, „Герасимъ I“ и „Мих. Бебовъ“.

Въ духовно отношение струмршката околия, заедно съ Малешъ, тиквешката околия, частъ отъ радовишката и отъ прилѣпската (нѣкои мориховски села) образуваше една епархия, изцѣло подъ ведомството на св. Екзархия.

Епархията броеше 4 града (Струмица, Кавадарци, Радовишъ и Пехчево) и 165 села. Числото на молитвенитѣ домове бѣше 100: 85 черкви, 6 параклиса, 4 манастири („Св. Георги Положки“ най-значителенъ въ Тиквешъ), и 4 смѣсени — гръко-български. На 22 декемврий 1897 г. тази епархия бѣ оглавена въ лицето на Н. Впр. Герасимъ, роденъ въ Мустафа паша презъ 1862 година, а починалъ въ София на 1 декемврий 1918 год.

Ил. Ивановъ

Илинденска Вечеръ въ Варна

Д-во „Илинденъ“ на 18 февруарий н. г. въ салона на Македонския домъ даде „Илинденска вечеръ“, която ще остане паметна.

Г-цитъ Марийка Алеко Василева отъ Кукушъ и Стойка Благойфанева отъ Костурско, отлично изпълниха концертъ на цигулка и пияно „Charles Doncla“, „Легнала Гюргя на рамно гумно“, и др.

Боянъ Христовъ и Хр. Хърватовъ отъ Ресенско, изпълниха сценично комедията „Въ фурната на Димче“. Съ своя македонски диалект и духовити маниери Боянъ Христовъ изпокжса публиката отъ смѣхъ.

Г-ца Хриска Георгиева Бинева отъ Воденско изпълни соло македонски пѣсни.

5-годишната Йорданка П. Боленова издекламира „Копнежа на бѣжанчето“ отъ А. Палчевъ и предизвика сълзи отъ умиление въ всички.

Артистътъ Петъръ Василевъ изпълни „Юрия“ отъ Чудомиръ и създаде особено весело настроение въ публиката.

Представи се съ неочакванъ успѣхъ едноактната трагична пиеска „Какъ умира Македонскиятъ четникъ“, написана отъ председателя на д-вото г. Хр. Настевъ, не

отъ любовъ къмъ театралното изкуство, а съ цель да се приобщи и мисълта на обществото къмъ плеада-

Сцена изъ пиесата „Какъ умира македонския четникъ“

Много семейства бѣха принудени да се върнатъ разочаровани. Македонската емиграция се яви единна и съ това се даде публиченъ изразъ на родолюбиво чувство къмъ борческото знаме на бившитъ македонски ветерани — илинденци. Съ нѣкаква омайна затрогнатост и прочувствие бѣха обзети илинденци, че тѣхното дѣло не е забравено и нѣма да се забрави.

Тѣ доказаха какъ вѣрно сж служили като редници на освободителното дѣло, а като такива и сега изпълниха своя дългъ.

Часътъ е 9. Салонътъ се затъмни и блѣснаха ефектитъ на сцената. Гръмна оркестърътъ — „Шуми Марица“, Химна за Царя, Македонския маршъ, изслушани на крака. Председателътъ на Д-жество „Илинденъ“ откри вечеринката съ топли ободрителни думи.

На сцената почнаха да се явяватъ македонки и македонци отъ 5 до 68 год. възраст въ национални и четнически носии. Публиката се пренесе въ Македония и бурно аплодираше всѣки изпълненъ номеръ.

Македонска седѣнка

та жертви отъ миналото. Сюжетъ: предателството на районната чета презъ 1902 г. въ с. Крушоради, Леринско, начело съ Дине Клусевъ отъ с. Екши-су.

Пиесата се предшестуваше от увертюра въ тѣжни македонски мотиви от Г-цитѣ Ал. Василева и Бл. Фанева.

Сцената, съ битова обстановка на гостна стая, будѣше голѣмъ интересъ. Публиката следѣше всѣка дума и движение.

Г-ца Ан. Михайлова — дѣщеря на илинденецъ отъ Леринско, въ ролята на Златка — учителка въ с. Крушоради, даде образа на българската учителка като деятелка въ революционната борба.

А. Пировски, въ ролята на Мице — ржководител на мѣстния комитетъ — даде типичния образъ на непредвидливъ и състрадателенъ, но същевременно смелъ и неустрашимъ при критиченъ моментъ легаленъ деятель.

Г-жа В. Пейчева, въ ролята на Лена (Мицезица) и К. Евтимовъ отъ Гостиварско, въ ролята на Ицко — куриеръ — дадоха напълно образитѣ на безупречна и смела преданостъ къмъ революц. организация.

Кесаръ Саржилиевъ въ ролята на районния войвода Дине, съ разпореждането и самообладанието, които прояви въ най-критичния моментъ при обсадата и особено презъ време на сражението, даде образа на войвода, който цени клетвата си да умре достойно въ борбата.

П. Ив. Христовъ, Кр. Караскаковъ, П. Ив. Гушлевъ и Л. Д. Кенковъ все нашинци, дадоха

пълна представа за четнишкия животъ изобщо. Упоритото сражение съ аскера, нахлулиятъ димъ всрѣдъ пламъцитѣ на горящата вече кѣща, дадоха пълна картинностъ за борческия духъ на македонския четникъ. Поради свършване патронитѣ четниците предпочетоха да се самоубиятъ единъ други, за да не попаднатъ въ неприятекски рѣже и това бѣше най-трагичния моментъ на пиесата.

Вечерята завърши съ „Македонска седѣнка“. Находчиви закачки, пѣсни, саркастични умувания и предричания, смѣхории и шарено хоро, развеселиха неимовѣрно много публиката.

Веселата частъ съ танци, народни крѣшни хора съ разни изненади и веселби, продължи до късно — 4 ч. следъ 1/2 нощъ.

Копитаръ

Поздравляваме варненскитѣ илинденци съ отличната инициатива. Тѣхниятъ примѣръ дано бѣде последванъ и отъ останалитѣ ни провинциални дружества.

Отъ чистия приходъ на вечеринката д-ството е внесло въ посмъртната каса на Илинденци сумата 1000 лв. И за тоя даръ изказа имъ се гореща благодарностъ отъ Ржководното тѣло на Илиинд. Организация.

Изъ четнишкото движение — единъ неиздаденъ документъ презъ 1895 год.

Презъ време на четнишкото движение отъ 1895 год. много отъ четниците изостанаха като болни, ранени и пр. и впоследствие бѣха заловени отъ турската войска.

Струмишката чета на поручикитѣ Начевъ — Мутафовъ, при последния бой на 7 юлий въ Габровската кория, Пехчевско, изостави своитѣ ранени, болни и убити, и избѣга въ България преслѣдвана отъ турцитѣ. Заловени бѣха 13 души. На позицията сж били оставени тѣлата на 6 или 7 души убити, отъ които познавамъ само Поручикъ Мутафовъ Василъ и Вуко Черногоореца.

На другия день турцитѣ, които преслѣдваха четата, натовариха тѣлата на убититѣ, и подкараха ни за Пехчево, предъ който бѣше наизлѣзло почти всичкото население и съ зурли и тѣпани влѣзохме въ града.

На другия день ни разпитаха. Бѣха ни зададени въпроси: 1) Кой е организиралъ движението, 2) Четитѣ редовна войска ли сж или башибозукъ — доброволци, 3) Какви сж офицеритѣ и кои сж, 4) Каква целъ преслѣдваме, 5) Кой е Китанчевъ и има ли намѣса въ това движение. Азъ отговорихъ: четитѣ се организиратъ отъ народа, четниците сж доброволци, сжщо и офицеритѣ, преслѣдваме целъ — изпълнението на Чл. 23 отъ Берлинския договоръ, Китанчева познава цѣла София, а дали има прѣстъ въ тая работа, незная. Следъ обѣди качихме се на кираджийски добичета, и надвечеръ стигнахме въ г. Царево-село, а на другия день зѣ Кочани. Отведоха ни въ казармата, всрѣдъ построени войници и офицери. Бимбашията ни представи на офицеритѣ, донесоха ни войнишка чорба и хлѣбъ и седнахме да ядемъ. Музиката почна да свири. Офицеритѣ ни разпитваха хубава ли е чорбата, имаме ли кавалерия, музика и др.

На другата сутринъ дигнаха ни рано, обвързаха ни съ вжжета за самаритѣ на конетѣ, и трѣгнахме на пѣтъ. Като се развидели добре, отвързаха ни. Жандармитѣ съ камшици удряха добичетата, които почнаха да бѣгатъ, да ни друсатъ, та едвамъ се държехме. Ранениятъ ни другаръ Иванъ Петровъ едва се държеше, та пада 2 — 3 пѣти. А слѣнцето така напече, — ще изгоримъ отъ горещина, а нѣма никаква вода. Бинбашията кара жандаритѣ да пѣятъ, а и самъ той пѣе и се обръща по нѣкога къмъ нашия другаръ Петъръ Радевъ, най-стария отъ насъ и му казва: „Е, бре Петре, стара кукъ, не бой се бре, нашиотъ царъ ке ви прости, бре“. А Петъръ навелъ глава и не продумва нито дума.

Следъ обѣдъ стигнахме въ гр. Велесъ. Бинбашията ни нареди по възрастнитѣ и по едритѣ отпреди, а другитѣ по назадъ и съ накривени калпаци влѣзохме въ града. Площадтъ предъ правителствения домъ бѣше буквално претѣпканъ отъ народъ:

Вкараха ни въ една широка и свѣтла стая. Донесоха ни хлѣбъ и ядене доста добре сготвено. По наша молба доведоха лѣкарь, който изми и превърза раненитѣ ни другари.

На другия день отпитувахме съ трена и стигнахме въ Скопие. Площадтъ на гарата бѣше препълненъ съ народъ. Трѣгнахме за града. Стражата едва отваряше пѣтъ съ приклада на пушкитѣ. Бинбашията ни представи предъ Валиятъ, като ни наричаше — този е башъ чаушъ, този е чаушъ и пр. Отведоха ни въ правителствения домъ, кждето почна на ново разпитване. Най-много настояваха да знаятъ, редовна войска ли сме, или само доброволци — баши бозукъ.

На другата сутринь слушахме дрънкатъ вериги. Дворътъ бѣ пълненъ съ хора. Краката имъ съ дълги грамадни вериги, а други съ по-малки. Разхождатъ се и минаватъ покрай нашата стая. Вънка съвсемъ свѣтло, а въ стаята толкова тъмно, че едвамъ можемъ да се видимъ единъ другъ. Помолихме да ни отворятъ вратата — вътре ще се издушимъ, да си вземемъ вода и да отидемъ по нужда. Ключарьтъ каза, че ще пита директора. Следъ малко той дойде и отвори вратата, но съ условие, че нѣма да излиза никой отъ стаята, за да не станатъ нѣкои инциденти.

Придружени отъ ключаръ, донесохме си вода, дадохъ ни всѣкому по единъ хлѣбъ. Стѣмни се. Единъ човѣкъ презе отъ вратата подаде ни нѣколко пакетчета тютюнъ. Изпращалъ ги нѣкой, който казалъ да не се боимъ и ни поздравява. Утре щѣлъ да мине покрай насъ и ще ни каже „здравейте бе комити“.

На другия день нашата стая бѣше отворена. Следъ известно време мина единъ красивъ човѣкъ, на около 40 — 45 години, съ малко накривено фесче на главата, съ една малка щанга — верига на крака и засмѣнъ още отъ далечъ вика: „здравейте бе комити“, и си отмина. Видѣхме човѣка, който ни изпрати тютюна.

Следъ обѣдъ излѣзохме изъ двора. По едно време се промъкна въ стаята ни единъ отъ затворниците, който приличаше на албанецъ. Казвалъ се Ив. Перадовъ отъ с. Селце-Джупа, Дебърско. Много се зарадвали съ нашето дожаждане.

Той ни доста развесели — билъ отъ четата на Никола Геройски, който сжщо билъ въ затвора, съ 10 души четници. Отъ четата на Димо Дѣдото имаше 5 души, — самиятъ войвода билъ убитъ.

Събрани отъ три чети бѣхме 30 души.

Вечерта пакъ ни се донесе тютюнъ изпратенъ отъ Тодоръ Жежовъ отъ с. Драчево, Скопско.

На другия день Ив. Перадовъ пакъ пристигна и почна да прави разни смѣхории.

Току що бѣхъ излѣзълъ, минава покрай насъ Тодоръ Жежовъ. Изкачихме се на втория етажъ въ кафенето на единъ неговъ приятель — турчинъ. Запознахъ го отчасти съ отчаяното ни положение. Каза, че ще се помъжи да направи нѣщо. Кафе можемъ да приемъ на негова смѣтка винаги, когато пожелаемъ. Каза да напиша писмо за България и да го дамъ на Ивана. Имаше голѣмо довѣрие въ Ивана — той бѣ му спасилъ живота.

Следъ обѣдъ бѣхме отведени въ полицията. Тамъ бѣше началникътъ на отряда, който ни залови, — Хайрединъ-бегъ. Единъ фотографъ ни фотографира заедно съ Бинбашията и една частъ отъ жандармитъ, които сж били въ потерята.

Презъ деня отидохме съ Тодоръ на кафенето, играхме на табла и пихме кафе. Следъ известно време отидохъ въ стаята и написахъ подробно писмо за София. Исканъ да ми се отговори на адресъ Яне Жежовъ отъ с. Драчево Скопско, посоченъ ми отъ Иванъ, който дейде вечерта и пакъ донесе тютюнъ, и взе писмото.

На другата сутринъ 10 часа ме откараха вънъ отъ затвора при единъ човѣкъ. Запита ме зная ли да говоря турски. Отговорихъ — не зная. Другъ човѣкъ ме запита на хубавъ български

езикъ за името, отъ кжде съмъ и писалъ ли съмъ писмо до България. Показаха ми писмото. Признахъ, че съмъ писалъ. Разбрахъ, че Иванъ предалъ писмото ми на директора на затвора. Запитаха ме, кой е този Яне Жежовъ и познавамъ ли го. Обяснихъ всичко. Питаха ме защо съмъ писалъ, че сме нѣмали нищо, че сме били пълни съ въшки и пр., което уронвало престижа на държавата имъ.

Почнаха да ме увещаватъ да призная, че Яне Жежовъ е отъ нѣкакъвъ комитетъ. Въ затвора ме туриха въ отдѣлна стая, по страшна отъ карцеръ.

Всички стени, таванъ и дюшеме отъ камъкъ. Случайно намѣрихъ едно парче рогозка, отъ която се напълнихъ съ въшки.

На другия день пакъ ме отведоха при сжщия човѣкъ и пакъ сжщитъ въпроси и увещания да призная, че Яне Жежовъ е човѣкъ отъ комитета.

Милиони животни ме нападнаха, просто ще ме изедатъ. Нѣмамъ никаква постилка, нито завивка, а е толкова студено, макаръ и срѣдъ лѣто — цѣлъ треперя. Изстинахъ. Хвана ме треска, никой не обърна внимание на това. Следъ три седмици бѣхъ отведенъ при другаритъ. Пълненъ бѣхъ съ въшки и трѣбваше да се чистя. Но какъ? Каквото на върлина това и на гърбина. Разбрахъ, че и Тодоръ Жежовъ билъ карциранъ.

Но Тодоръ бѣше любезенъ съ всички. Въ празнични дни ще ни покани всички 32 души и ще ни почерпи съ кафе. Какво друго можеше да направи! Даваше ни по нѣколко пакета тютюнъ. По негово настояване скопската черковна община почна да изпраща въ затвора сготвена храна. Тодоръ Жежовъ ни посъветва да почнемъ да плетемъ съ маниста разни кесии, чибучи и пр. съ негови материяли. Посрѣдствомъ това ние можаме да имаме достатъчно пари. Получихме доста поржчки, които едва успѣвахме да изпълнимъ. Всичко това се дължеше на Тодора, човѣкъ съ благородна душа, пълна съ доброта, топлота, състрадание. Провидението като че ли нарочно го бѣ изпратило. Той се застъпваше и за други българи.

Презъ септемврий с. г. докараха въ затвора Тетовския училищенъ инспекторъ Стояновъ, отъ Битолската гимназия Бояджиевъ и отъ Скопското педагогическо училище Кулишевъ. Следъ 2 месеца ги освободиха, безъ да можемъ да размѣнимъ нито една дума. Сжщо бѣха докарани отъ с. Владимирово дѣдо Христо и неговия синъ и отъ гр. Пехчево четирма души, които ни казаха, че донесенитъ отъ потерата наши другари, убити въ боя при Габровската кория, били погребани въ тѣхнитъ гробища. Почина въ скопската държавна военна болница и нашиятъ другаръ-четникъ Иванъ Петровъ, тържествено погребанъ отъ българитъ. Казаха ни турцитъ за убийството на Стамболова, а каква радостъ изпитвахъ тѣ, когато чуха за смъртта на Трайко Китанчевъ!

Колкото и да работѣхме, колкото и пари да вземахме, все си оставахме съ това, което имаме. Никой не можа да си купи каквато и да било дреха. По коледнитъ празници бѣха изпратени отъ скопската черковна община, разни долни дрехи, кърпи и др., повечето отъ които бѣха раздадени на цигани и турци.

Благодарение че зимата се указа по-топла, та не се разболѣхме. Най-после позволи ми се да

напиша писмо до майка ми и братята ми, с което известихъ, че съмъ живъ. По единъ арнаутинъ изпратиха ми два чифта долни дрехи и три минца и една фланела. Бѣхъ извиканъ на вратата, за да ме види пратеникътъ и ми предаде поздравитъ на майка ми и братята ми.

Единъ день къмъ срѣдата на м. май 1896 г. бѣхме предупредени, че ще пѣтуваме. Тодоръ Жежовъ се натѣжи много. Той се научилъ кой офицеръ ще ни придружава, и ни каза, че билъ много опасенъ, та да бждемъ внимателни. „Възможно е да ви предизвика съ нѣщо и ще ви избие до единъ, като каже, че сте го нападнали“. Това се случило съ други затворници, които сѣция този офицеръ придружавалъ и по пѣтя ги избилъ, по причина, че били ужъ нападнали стражата.

— На другия день, тога бѣше 15 или 16 май 1896 год., събрахме си всички багажъ, взехме

си сбогомъ съ нѣкои познати, а съ Тодора се раздѣлихме много трогателно, — той плака съ сълзи на очи. Толкова се бѣше привързалъ къмъ насъ, та не можеше нито единъ часъ безъ насъ. Само една нощъ ни дѣлѣше.

Тодоръ Жежовъ ни предупреди, че изпращачи на гарата ще има много. „Ученицитъ, които не могатъ да дойдатъ на гарата, ще бждатъ наредени въ двора на училището, обърнати съ лице къмъ трена — къмъ васъ“, ни каза. Раздѣлихме се съ Тодора и повече не се видѣхме.

Къмъ 2 часа следъ обѣдъ донесоха халки и ги поставиха на вратовѣтъ ни, скопчани отпредъ съ синджири на единия край съ голѣма халка, а на другия по малка и въ тѣхъ се постави единъ голѣмъ куфаръ. Събраха ни по 10—12 души и образувахме 4 синджира.

(Следва)

Положението

Тоя пѣтъ общото политическо положение въ Европа е малко по-опростено, безъ да е станало по-малко тревожно и опасно: Европа въ последния месецъ остана съ две държави по-малко — безъ Чехословакия и Карпатска Украйна.

Да кажешъ това при времена по-малко смутни и лишени отъ изобилието на първостепенни по важностъ просто изумителни събития, съ които е претоварено нашето време, то би значело да кажешъ нѣщо близко до невѣроятното, нѣщо като да е отъ областта на митологията или на катастрофичнитъ природни явления. Защото до тоя случай — поглъщането на Чехословакската държава отъ Германия — почти нѣма въ историята другъ случай една културна, добре устроена, материално и духовно напреднала държава съ население, което и въ миналото се е борило юнашки за извоюване на национална свобода и независимостъ, да изгуби въ мигъ, безъ кървава или каквато и да е друга борба и съпротива и държавата си, и свободата си, и независимостта си. Случаятъ съ Чехословакия въ това отношение е наистина нѣщо феноменално. И той стои като най-важно централно явление въ международния животъ презъ изтеклия месецъ.

Дадоха се премного и сведения и обяснения, чрезъ всѣкидневния печатъ, на това събитие и ние тукъ нѣма да досаждаме на читателитъ си съ повторения на нѣща, които вече се знаятъ. Искаме, обаче, да изтъкнемъ обстоятелствата, че съ изчезването на Чехо-Словакия като самостоятелна държава започна една нова глава отъ трагичната история на съвременния политически животъ на Европа.

Преди всичко Германия, поглъщайки Чехо-Словакия, стана най-силната и застрашаваща околнитъ държави въ Срѣдна Европа — силна вече и по-разширено пространство, и по завладѣване на важни търговски, стопански и стратегически пунктове, и по възможности за непосредствено въздействие, въ една или въ друга посока, върху държавитъ по източнитъ и южнитъ ѝ граници.

Германия, освенъ това, започнаха да я смѣтатъ още по-вече като сила, която знае добре да претегля и оценява своитъ и чуждитъ сили и възможности и безпогрѣшно, съ часовнична точностъ, да изпълнява плановѣтъ и предприятията си. Това вдѣхна и повече опасения всрѣдъ ония страни, които се смѣтаха за предстоящъ или малко по-далеченъ обектъ на германски полпъзновения. Ето защо, реакцията всрѣдъ тия страни следъ това историческо събитие, бѣ и продължава да бжде, по-жива; народитъ станнаха по-безпокойни предъ утрешния день, а дипломатическитъ и правителствени канцеларии удесеториха напрегнатата си работа, за да приготвятъ преди всичко въ своитъ страни условия за отбиване или за посрещане на всѣка опасностъ, която би могла да дойде отъ едно ново германско разширение.

Безпокойствата у съседитъ на разширена и разширяваща се Германия тоя пѣтъ станаха още по-голѣми и поради това, че съ турянето ржка надъ Чехо-Словакия, Германия, излѣзе извънъ рамкитъ, както на своята обявявана по-рано мисия за възстановяване на потѣпканата въ Версаилъ

и другитъ парижки околности правда презъ 1919 година, така и извънъ рамкитъ на принципа за самоопредѣление на народитъ.

Особено последното обстоятелство постави Германия въ едно ново освѣтление предъ общественото мнение и то отбеляза новъ пѣтъ, по който третиятъ Райхъ е вече трѣгналъ: пѣтя на осъществяване на германскитъ планове за осигуряване на храни, материали, масла и други продукти, които Берлинъ смѣта за жизнено необходими за страната му въ мирно и въ военно време.

Съ една речъ новата акция на Германия на изтокъ бѣ схваната като германско стопанско главно разширение къмъ нѣкои отъ източнитъ ѝ съседи. И, отъ срѣдата на миналия месецъ мартъ, на международната сцена бѣ изнесенъ отъ страна на Германия новъ принципъ — принципа на „Жизненото пространство“. Това значи, че занаяпредъ действията на Германия (тя има да предприема въ близко бждеще редица действия вънъ отъ границитъ си) ще се оправдаватъ и обясняватъ отъ германска страна съ необходимостта да бждатъ обезпечени известни, благоприятни за Германия, условия въ ония извънгермански територии, които, по твърдението на Берлинъ, лежатъ въ кръга на германското „жизнено пространство“.

Първата подобна акция бѣ поглъщането на Чехо-Словакия. Втората акция бѣ сключването на единъ особено изгоденъ за Германия стопански договоръ съ Ромѣния, която до известна степенъ изглежда да влиза въ рамкитъ на германското жизнено пространство, ако изобщо може да се говори за сега за такива рамки.

Присъединяването на пристанищния градъ Мемелъ — единичното Литванско пристанище — заедно съ частъ отъ литванската територия къмъ германска източна Пруссия, отдѣлена отъ общата територия на Райха чрезъ тѣй наречения Полски Коридоръ, гарантиращъ на Полша владението и използването на единственото, едва 20 годишно по животъ, полско пристанище Гдиня, съставлява едно междинно германско действие, което по естеството на мотива си спада къмъ почти завършения периодъ на възстановяване на етническата цѣлостъ на Райха, но което, отъ друга страна, подготвя една по-близка или по-далечна Германска акция, откъмъ Полша, за сливане на отдѣлената сега Източна Пруссия съ майката-отечество, откъсвайки и завличайки съ себе си територията на Полския Коридоръ — една акция, която евентуално ще съставлява частъ отъ плана за осигуряване на германското „жизнено пространство“.

Този новъ принципъ, който съ други думи би могълъ да се изрази като нужда за колонии и протекторати, не остана да се издига само отъ къмъ единия край на осъта Римъ—Берлинъ. И Мусолини, въ речта си по случай празника на фашисткитъ бойни снопове, държана неотдавна въ Римъ, издигна сѣция принципъ. Той каза, че нѣкои отъ брѣговетъ на Срѣдиземно море съставляватъ „жизнено пространство“ за Италия.

Ако принципътъ за национално самоопредѣление можеше да даде за свѣта указания до къде ще се простиратъ

претенциите на национално незадоволените и онеправдани от договорите държави и ако акциите за поправяне на тая неправда, колкото и неприятни да сж били тѣ на нѣкои, все пакъ можеха да бждатъ посрѣщани и наблюдавани съ известнo тѣрпение и дори да бждатъ приемливи, съ огледъ на едно по-справедливо и стабилно устройство на свѣта, ново-издигнатиятъ отъ страна на Германия и на Италия принципъ за „жизнени пространства“ смуги силно останалия свѣтъ, особено ония, които могатъ да предполагатъ, че биха могли да попаднатъ въ кръга на тия пространства. Смушението бѣ голѣмо и всрѣдъ голѣмитѣ държави, които дѣлятъ мегданъ за мѣсто и влияние по широкитѣ пространства на земното кълбо, тъй като при тоя принципъ никой не може да каже до кжде могатъ да бждатъ границитѣ на „жизненото пространство“ и изобщо може ли то да има опредѣлени граници. Сега вече не можеше да се предвиди, на кжде може да бжде насочено дадено германско или италианско, или пъкъ задржно — германско и италианско — действие.

Тая неизвестност и тази безграничност на евентуални нови акции отъ страна на Италия и Германия предизвикаха вече една много по-опредѣлена и по-решителна реакция отъ страна на другата групировка — Англия и Франция.

Неотдавна, скоро следъ речта на г. Мусолини, френскиятъ министъръ председателъ, който получи широки пълномощия за бързи и решителни мѣрки главно въ областта на националната отбрана, произнесе важна речъ, въ която още еднажъ категорично заяви, че Франция не ще отстъпни нито сантиметръ отъ своитѣ земи.

А нѣколко дена следъ това, английскиятъ министъръ-

председателъ, г. Чембърлейнъ, който бѣ произнесълъ скоро следъ присъединяването на Чехо-Словакия къмъ Германия тежката дума, че г. Хитлеръ, ако посегне да направи друго подобно нѣщо, „горко ще се кае“, — въ една декларация въ парламента заяви, че Англия, заедно съ Франция, ще се притече на помощъ на Полша съ всичкитѣ си сили, ако Полша поиска тая помощъ за отстояване на жизненитѣ ѝ интереси, ако тѣ бждатъ застрашени чрезъ нѣкакво действие отъ вънъ.

На тази забележителна декларация, съ която Англия поема ангажиментъ за военна намѣса въ Европа — нѣщо, което тя не го е правила отъ Наполеоново време насамъ, г. Хитлеръ само преди нѣколко дена отговори чрезъ речъ, въ която енергично изяви твърдото решение на Германия сама да се сдобие съ онова, което ѝ е жизнено необходимо — следъ като я лишиха отъ колониитѣ ѝ и отправи предупреждение къмъ нѣкои по-малки нейни съседи и други държави, да се пазятъ да не си изгорятъ ржцетѣ, изваждайки кестенитѣ за другитѣ (разбирай — за Англия главно!)

Сега ключътъ на положението изглежда да е въ Полша.

Ако наистина я застрашава опасностъ отъ нѣкжде, тя, изглежда, ще воюва, толкова повече, че вече има изричния ангажиментъ на Англия и на Франция, че ще ѝ се притекатъ военна на помощъ.

Остава да се види дали Германия сега ще поеме единъ рискъ да се ангажира въ война.

Тѣй или иначе, тя вече има да разбива едно обкржаване, което се подготвя отъ Англия.

Новъ стилъ	Ст. стилъ	Исторически календаръ за м. мартъ	Годината на събитieto
1	16	Кумановскиятъ българи се отцепили отъ гръцката патриаршия	1868
2	17	Умръ царъ Ив. Александъръ	1371
3	18	Освобождението на България. Подписване Сант-Стефанския договоръ	1878
4	19	Въ времето на Св. Ц. Борисъ Царигр. патр. припозна бълг. църква за независима	870
5	20	Сражение на четата на войв. Георги Радевъ при с. Г. Броди	1903
6	21	Въ гр. Струмица се откри пръвъ пътъ българско училище	1870
7	22	Гръцката армия нападна бълг. позиция при в. Обоя (Дойранъ) и претърпѣ пълно поражение	1918
8	23	Врем. съв. при екз. избра екз. Илариона Ловч., който не прие подъ тур. натискъ	1879
9	24	Турски аскеръ опожари с. Жерве (Воденско)	1903
10	25	Съръ Едуардъ Грей предложи да се назначи за Македония 1 христ. генер.-губер.	1907
11	26	На в. Чавкитѣ (Г. Джум.) Т. Саевъ и Г. Настевъ съ 116 четн. водиха сражение срещу 2000 аскеръ	1903
12	27	3-а армия отхвърли турцитѣ и завзе Чаталджа	1913
13	28	Професоръ Маринъ Дриновъ почина — 1906 год.	1870
13	28	Султанътъ издаде ферманъ за учредяване на Екзархията	1870
14	1	В. Порта прие да поднови мандата на европ. инструктори още за 7 години	1907
15	2	Тоя день бѣше изгорено изцѣло с. Стубелъ (Кратовско) отъ турския аскеръ	1911
16	3	Отбита френска атака отъ нашитѣ войски при Червена стена (Битолско)	1917
17	4	Подп. Париж. дог., който предвиждаше покровителство на християнитѣ въ Турция	1856
18	5	При с. Г. Броди войв. Г. Радевъ съ 7 друг. срещу 300 турци води 5 час. сраж.	1903
19	6	Въ София се държа I конгр. на макед. д-ва подъ председател. на Тр. Китанчевъ.	1895
20	7	Екз. Антимъ потегли отъ Видинъ за Царигр. да поеме поста глава на бълг. църк.	1872
21	8	Образуванъ е при Българската екзархия I смѣсенъ съветъ	1870
22	9	Тайни преговори между съюзницитѣ сърби и гърци за подѣлба на Македония	1913
23	10	Франция предложи планъ за финансови реформи въ Македония	1905
24	11	Помина се Кирилъ Пейчиновичъ	1845
25	12	Почина пелагонийскиятъ митрополитъ Авксентий, бивши велешки	1919
26	13	Българскитѣ войски превзеха Одринъ	1913
27	14	Сражение между аскера и четата на войв. Бъчваровъ при с. Корбинци (Щипско)	1903
28	15	При с. Жрбино (Д. Хисарско — Крушовско) падна убитъ Тома Давидовъ	1902
		38 четн. срещу 50 войн. водятъ сражение. Войв. Сан. Георгиевъ с. Бунишъ (Кум.)	1903
30	17	Сраж. между тур. аскеръ и чет. на Гоце Нисторовъ при с. Оризари (Ен. Вард.)	1903
31	18	Първата ауденция предъ Султана на екз. Антимъ I като бълг. духовенъ глава	1872

ДЪРЖАВНИ МИНИ

КАМЕНОВЪГЛЕНИ МИНИ

Перникъ **Бобовъ-долъ** **Марица**

ПРОИЗВОДСТВО НА КАМЕННИ ВЪГЛИЩА И БРИКЕТИ

ДОСТАВКА НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ

за всички видове индустрии въ и около гр. Перникъ
и въ Старо-Загорската електрификационна област
по специални износни цени.

Вноски и поръчки за въглища и брикети се правятъ
навсѣкѣде въ страната чрезъ

1. Българската народна банка — преводна слунба
2. Бълг. земеделска и коопер. банка — преводна слунба
3. Телеграфо-пощенскитѣ станции — чекова смѣтка № 50
4. Популярнитѣ банки
5. Банка Български крепитѣ А. Д.
6. Каситѣ на Държавнитѣ мини

съ специални формуляри, съ изчерпателното попълване на които става излишно
да се пише отдѣлно писмо-уведомление отъ страна на клиентитѣ.

ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ НА ДЪРЖАВНИТѢ МИНИ

ВЪ ГР. ПЕРНИКЪ

АГЕНЦИЯ НА МИНИТѢ ВЪ СОФИЯ

ул. Раковска № 90 — телефонъ 2-18 49

СКЛАДЪ ЗА БРИКЕТИ И БОБОВДОЛСКИ ВЪГЛИЩА

София — гара Перловецъ — телефонъ 2-03-90

БЪЛГАРСКА ЗЕМЕДЕЛСКА И КООПЕРАТИВНА БАНКА

НАРОДНО УЧРЕЖДЕНИЕ

ЗА ОБСЛУЖВАНЕ СЪ КРЕДИТЪ БЪЛГАРСКОТО СТОПАНСТВО

Основано въ 1864 г.

Преустроено въ 1879, 1904 и 1934 година.

Капиталътъ е неограниченъ

*Въ края на всѣка операционна година къмъ собственитѣ банкови сръдства
се прибавя и цѣлата чиста печалба.*

ОБСЛУНВА СЪ КРЕДИТЪ

Земеделскитѣ стопанства, земеделскитѣ кредитни и кооперативни по-
трѣбителни сдружения, тѣхнитѣ съюзи и водни синдикати; занаятчиитѣ
и занаятчийскитѣ кооперации, популярнитѣ банки и тѣхнитѣ съюзи.

ИЗВЪРШВА:

Всички банкови операции, приема спестовни влогове,
срочни и безсрочки, при най-износни условия.

СЕДАЛИЩЕ И УПРАВЛЕНИЕ ВЪ СОФИЯ

100 клона и 48 агенции въ всички производителни, земеделски градове и села,
250 популярни банки въ цѣлата страна, които извършватъ влогово-акредитивна
служба. Постоянна кооперативна изложба въ София.

КАКАО ШОКОЛАДЪ БОНБОНИ БИСКВИТИ

Производство БЕРАХА, София
КАЧЕСТВО ИЗПИТАНО

Елегантността на всяка дама,
Солидността на всеки мъж
Радостта на всяко дете
ЗАВИСЯТЪ ОТЪ ЧОРАПИТЪ

„КА-БО“

НОСЕТЕ ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ЕТИКЕТИРАНИ
И ЩЕМПЕЛОВАНИ ЧОРАПИ СЪ МАРКАТА

„КА-БО“

Противъ молцитъ имате само едно сигурно и ефикасно сръдство —
АНТИМИТЪ ФЛАЙ-ТОКСЪ

Искайте двойната синя кутия съ надписъ:
„ANTIMITE FLY-TOX“

Всяка кутия струва 10 лева.

Оригиналния Флай-Токсъ се продава само въ сини
запечатани кутии, които носятъ надписъ: **„FLY-TOX“**
За наливно искайте да Ви се отлива само отъ голѣмъ
бидонъ снабденъ съ специалната патентъ наливачка.
ПОМПИТЪ съ надписъ **„FLY-TOX“** сж най-иконо-
мични, солидни и даватъ най-ситна струя — облакъ, съ
която се постигатъ желанитъ резултати.

Депозитъ **„ТЕМЕЛЪ“** А. Д. — София.
Ул. „Веслецъ“ № 6. Тел. 2-33-67, 2-26-35

БЪЛГАРСКО АКЦИОНЕРНО ДРУЖЕСТВО

„ГРАНИТОИДЪ“

ЗА ЕЛЕКТРИЧЕСКИ, ИНДУСТРИАЛНИ И МИННИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Основенъ капиталъ 600,000,000 лева

Резервенъ капиталъ 92,000,000 лева

Производство на

ЕЛЕКТРИЧЕСКА ЕНЕРГИЯ, ПОРТЛАНДЪ-ЦИМЕНТЪ, ГИПСЪ-АЛАБАСТЪРЪ И ПР.

Добиване на

КАМЕННИ ВЪГЛИЩА И БРИКЕТИ ОТЪ МИНА „ПИРИНЪ“